

Norrby kyrka

Utvändig renovering av kyrktorn

Antikvarisk kontroll

Norrby kyrka
Norrby socken
Västerås stift
Uppland

Anna Gütthlein

Norrby kyrka

Utvändig renovering av kyrktorn

Antikvarisk kontroll

Norrby kyrka
Norrby socken
Västerås stift
Uppland

Anna Gütblein

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2009

Omslagsfoto: Norrby kyrkas torn
Foto: Anna GÜthlein

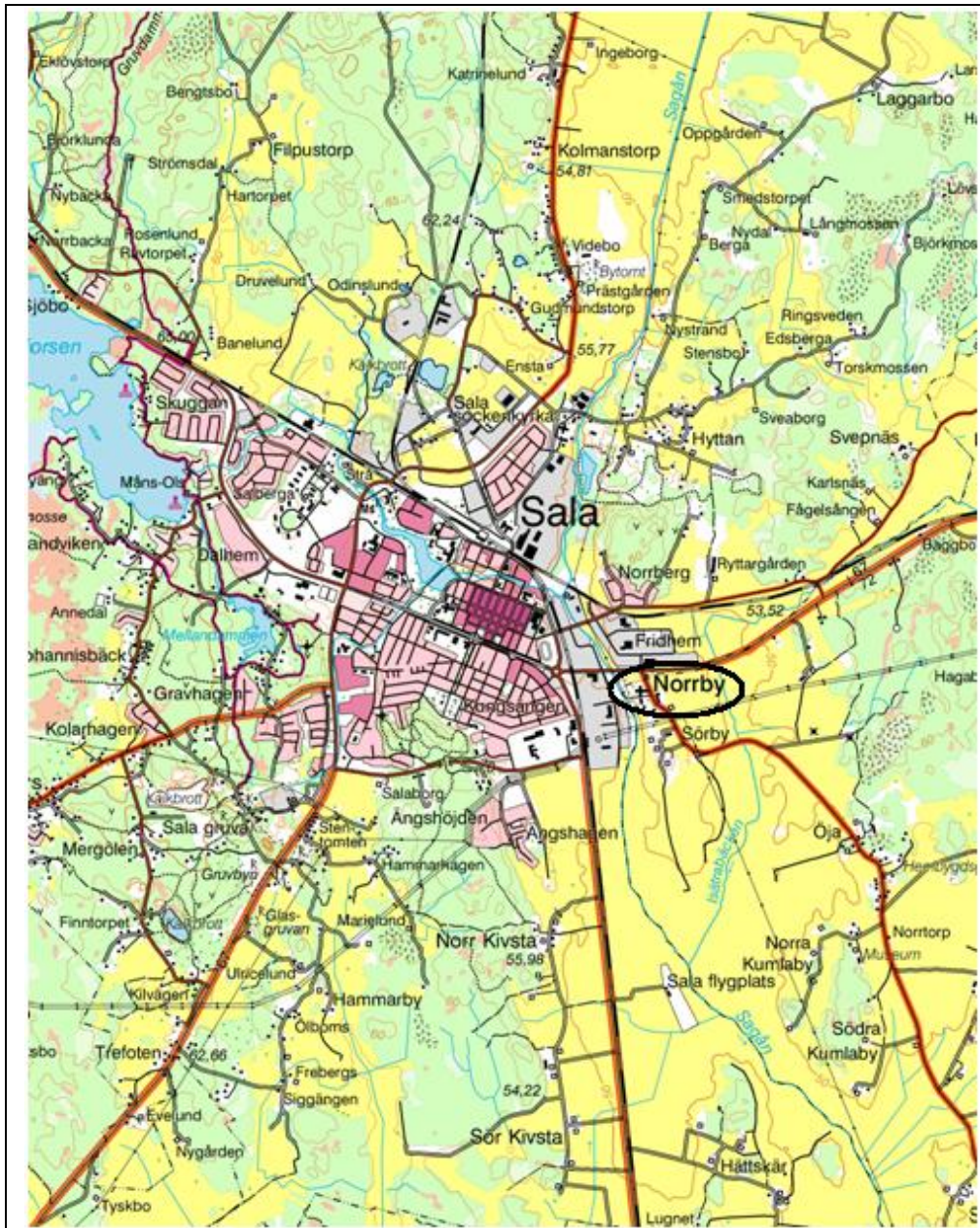
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN: 978-91-86255-56-5

Tryck: Just Nu, Västerås 2009.

Innehåll

Inledning.....	5
Historisk bakgrund	5
Genomförda arbeten	7
Referenser.....	12
Otryckta källor.....	12
Litteratur.....	12
Tekniska och administrativa uppgifter	12

Figur 1. Norrby kyrkas läge, markerat med en svart ring, på Gröna kartan 1:50000.

Inledning

Under 2009 har Norrby kyrkas torn renoverats utvändigt. Tillstånd till arbetet gavs av Länsstyrelsen 2006-11-07, dnr 433-11267-06. Orsaken till renoveringen var omfattande problem med putsskador och färgsläpp. Arbetet har stått under antikvarisk kontroll av Kulturmiljövård Mälardalen.

Figur 2. Renovering av tornet på Norrby kyrka

Historisk bakgrund

Legenden säger att det skulle ha byggts en kyrka i Norrby tidigt, kanske som den första i bygden¹.

Den tidigare stenkyrkan på platsen antas ha blivit uppförd omkring 1300. Platsen för kyrkan har alltså en kontinuitet på omkring 700 år. Dateringen av den äldre kyrkan görs med utgångspunkt i planformen med långhus med rakt avslutat, avsmalnande kor, vilket är vanligt förekommande bland folkungatidens uppländska kyrkor.²

Under 1500-talet byggdes kyrkan till mot norr med den s.k. ”finnkyrkan” eller ”nykyrkan” vilken utnyttjades av de många finsktalande som sökte sig till Salberget under denna tid. En finnkyrka fanns även vid Sala sockenkyrka men denna revs 1631 vilket medförde att de som sökt sig dit istället kom att söka sig till Norrby kyrka.

Under 1600- och 1700-talen genomfördes upprepade förstärkningsinsatser i kyrkan och man gjorde bland annat insatser för att stabilisera valv och vapenhus.

Kyrkan genomgick flera ombyggnader under 1700-talet. Bland annat slogs nya valv 1741, och samtidigt fick kyrkogolvet stenbeläggning och man bytte ut de gamla kyrkbänkarna. I slutet av 1700-talet rev man det södra vapenhuset. Man lät även bygga ett nytt yttertak och man höjde norrsidans mur för att bli lika hög som den södra. Fönsteröppningarna förstörades och grunden till tornet lades. Fortfarande i slutet av 1700-talet uppgavs kyrkan vara instabil

¹ Ahlberg

² Bonnier

1886-87 genomgick kyrkan en ombyggnad, som i det närmaste var en nybyggnad, efter ritningar av arkitekten Gustaf Dahl som även ritat Kungliga biblioteket. Ombyggnationen innebar att ytterväggarna byggdes på och fick nya listverk i putsen vilket gav kyrkan en för tiden modern utformning. Man byggde även klart det västtorn man påbörjat redan på 1700-talet. Fönsteröppningarna försågs med nya gjutjärnsfönsterbågar och kyrkans långhus fick ett nytt, mer högre yttertak som täcktes med skiffer.³

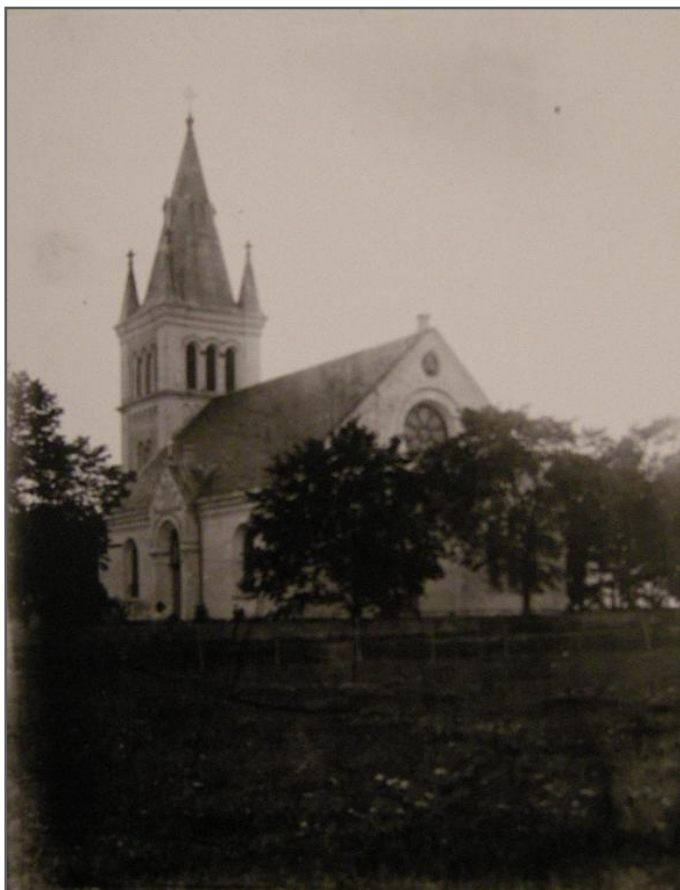
1957 konstaterades att stora delar av fasadputsen var bom och allt bruk bilades ned. Långhusets stålslipade cementputssockel från 1887 ersattes med tvättad puts med sten och marmorkross i ytan. Fasaden nyputsades med KC-bruk och ströks med vit KC-färg. Långhusets skiffertak lades om. Detaljer av svartplåt (ståndrännor, solbänkar och stuprör) ersattes med nya av koppar.

1968 byttes tornhuvens täckning av svartplåt ut mot kopparplåt.

Fasaden renoverades senast 1986, den har därefter fått ilagningar med kc puts.

1994 tvingades man återigen laga och avfärga fasaderna på kyrkan.

År 2004 förnyades dräneringen runt kyrkan sedan höga fukthalter i bottenplattan konstaterats i och man haft problem med putsen som tillkom 1986.

Figur 3. Norby kyrka okänt år. Foto: VLM arkiv.

³ Hammarskiöld

Genomförda arbeten

Under 2009 har kyrkans torn putsats om, tornluckor av trä och fönsterkarmar i smide renoverats och målats och tornspiran omförgyllts. Åtgärderna har genomförts efter ett åtgärdsförslag utformat av Peter Eriksson, Skanska Direkt Fasad.

Befintlig puts var mycket hård och visade sig efter analys bestå av hårt karboniserad kalkputs. Från början var det tänkt att den nya putsen skulle bestå av kulturkalkfärg men fabrikanten av kulturkalkfärgen avrådde då de inte trodde det var möjligt att få färgen att fästa på det hårda underlaget. Efter samråd med länsstyrelsen och antikvarisk kontrollant användes KEIM- silikat färg istället.

Södra fasaden rengjordes från färgrester med högtryckstvätt, varmvatten och borste. Norra fasaden rengjordes genom slipning då färgen inte gick att få bort med högtryckstvätt och borste. Inga större problem med bomputs fanns, de små partier av bomputs som förekom lämnades utan åtgärd. Tidigare KC-lagningar vid sockeln har tagits bort och ersatts med hydragiskt kalkbruk, Serpo 148. Små sprickor högre upp på tornet har huggits rena och lagats med hydragiskt kalkbruk. Tornet avfärgades med Keim soliditetsfärg, 2 strykningar, färgen har kvastats på för att få samma struktur som en kalkfärg.

Galvaniserad plåt under tornluckorna hade rostskador. För att slippa byta plåten beslöt man att måla den. Plåten skrapades och rengjordes från rost, grundades med Flügger linoljegrund 1212 och målades med lasol linoljefärg som brutits för att likna kulören S7005-G80Y enligt NCS skalan.

Ljudluckorna har borstats med piasavakvast och tjärats med Flügger trätjära utan pigment. På understyckena på västsidan krävdes två strykningar.

Fönstren har borstats rena från färgrester med stålborste, den befintliga färgen satt relativt bra. De har grundats med Flügger linoljegrund 1212, kittats om med Flüggers oljebaserade kitt och målats med Lasol linoljefärg i svart kulör lika befintlig. Ett av kryssen i västsidans fönster visade sig vara utbytt mot trä.

Fönstren på tornhuven hade tidigare smidesdetaljer som antagligen bara varit behandlade med linolja, de har nu målats på samma vis som övriga fönster men brutits in med utgångspunkt från kulören S7005-G80Y enligt NCS skalan.

Tornspiran var fast förankrad och beklädd med kopparplåt. Träet i spiran verkade vara friskt. Tornspiran har omförgyllts av Gabor Paztor, Närkekonservern.

Figur 4. Putsskada ilagad med kalkbruk.

Figur 5. Plåt under tornluckor var angripen av rost.

Figur 6. Plåtar anfärgades i en nyans som skulle motsvara övriga detaljer i kopparplåt.

Figur 7. Hörnen hade de största skadorna.

Figur 8. Ljudluckorna var i behov av omtjärning.

Figur 9. Ljudlucka efter omtjärning.

Figur 10. Krysset till böger i västsidans fönster visade sig vara av trä.

Figur 11. Detalj från renoverat fönster på tornets södra sida.

Figur 12. Tornspiran fylldes och tornbuvens fönster målades.

Referenser

Otryckta källor

Hammariskiöld Rolf 2004. Norrby kyrkas karaktärisering.

Litteratur

Ahlberg, Hakon och Björklund, Staffan. 2000. *Västmanlands kyrkor i ord och bild*. Förlag: Staffan Björklund.

Bonnier, Ann Catherine. 1987. *Kyrkorna berättar. Upplands kyrkor 1250-1350*. Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Uppsala.

Tekniska och administrativa uppgifter

Kulturmiljövård Mälardalen nr:	09031
Länsstyrelsen dnr:	433-11267-06
Fastighetsbeteckning:	Norrby klockargård 1:3
Landskap:	Uppland
Län:	Västmanlands län
Socken:	Norrby
Kommun:	Sala
Ägare-beställare:	Svenska kyrkan i Sala
Entreprenör puts:	Skanska direkt
Entreprenör målning:	Exass Måleri
Konservator:	Gabor Pasztor, Närkekonservatorn.
Antikvarisk kontroll:	Kulturmiljövård Mälardalen Anna Gütthlein Stora gatan 41 722 12 Västerås

